

ВІДДІЛ ОСВІТИ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ БІБРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
БІБРСЬКИЙ ОЗЗСО І-ІІІ СТ. ІМ. УЛЯНИ КРАВЧЕНКО

Світлана Сухай

*Інтерактивні технології
навчання як засіб розвитку
творчого потенціалу здобувачів
освіти*

*(методичні рекомендації на допомогу вчителям початкових
класів)*

2019

Сухай С.Я. Інтерактивні технології навчання як засіб розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти.–Бібрський ОЗЗСО І-ІІІ ст. ім. Уляни Кравченко, 2019, - 36 ст.,

вчителька початкових класів Бібрського ОЗЗСО І-ІІІ ст. ім. Уляни Кравченко

Рецензенти:

Тимчишин О.С. — заступник директора з навчально-методичної роботи Бібрського ОЗЗСО І-ІІІ ст. імені Уляни Кравченко;

Базюк М.Є. — голова методичного об'єднання вчителів початкових класів Бібрського ОЗЗСО І-ІІІ ст. імені Уляни Кравченко

У посібнику подано методичні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій навчання для розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти. Пропонуються найбільш доцільні методи, прийоми та технології до певного етапу уроку. Посібник також містить зразки реалізованих майстер-класів з даної проблеми.

Матеріали схвалено на засіданні методичної ради відділу освіти виконавчого комітету Бібрської міської ради

Протокол №3 від 26.02.2020 р.

Відповідальна за випуск:

Микитів К.С. – спеціаліст І категорії відділу освіти виконавчого комітету Бібрської міської ради

Комп'ютерна верстка Сухай С.Я.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
РОЗДІЛ I. СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ АТМОСФЕРИ НАВЧАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	7
Прийоми, методи, технології	
1.1 Бажано. Обов'язково. Заборонено.....	8
1.2 Знайомство.....	9
1.3 Комплімент.....	10
1.4 Павутиння.....	12
РОЗДІЛ II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, АКТУАЛІЗАЦІЇ ОПОРНИХ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	14
Прийоми, методи, технології	
2.1 Дві правди й одна брехня.....	15
2.2 Мікрофон.....	15
2.3 Мозковий штурм.....	16
2.4 Ходимо навколо – говоримо навколо.....	17
2.5 Незакінчені речення.....	19
2.6 Обговорення проблеми в загальному колі.....	20
2.7 Обміркуйте / Об'єднайтеся в пари / Обміняйтеся думками.....	21
2.8 Ходимо навколо — говоримо навколо.....	23
РОЗДІЛ III. ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ, НАВИЧОК, ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	25
Прийоми, методи, технології	
3.1 Взаємне навчання.....	26
3.2 Коло ідей.....	27
3.3 Робота в малих групах.....	28
3.4 Робота в парах.....	31
3.5 Ручки всередині.....	32
РОЗДІЛ IV. УЗАГАЛЬНЕННЯ НАВИЧОК, ОРГАНІЗАЦІЯ РЕФЛЕКСІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	35
Прийоми, методи, технології	
4.1 Акваріум.....	36
4.2 Відгадай.....	37
4.3 Дебати.....	38
4.4 Карусель.....	41

4.5 Так і ні.....	42
РОЗДІЛ V. МАЙСТЕР-КЛАСИ.....	44
5.1 Майстер-клас «Застосування LEGO-технології для вивчення віршів»..	45
5.2 Майстер-клас «Mind Maps як технологія креативності».....	50
ВИСНОВКИ.....	56
Список використаних джерел.....	57

ПЕРЕДМОВА

Одним з основних методичних інновацій є інтерактивні методи навчання. Слово “інтерактив” прийшло до нас із англійської мови “interact”. “Inter” – це “взаємний”, “act” – діяти. Інтерактивне навчання – діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя і учня, учня та учня.

Мета інтерактивного навчання – створення комфортних умов навчання, при яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну досконалість, що робить продуктивним сам освітній процес.

Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це базується на співпраці, взаємо - навчанні: вчитель – учень, учень – учень. При цьому вчитель і учень – рівноправні, рівнозначні суб’єкти навчання. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Під час такого спілкування учні вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані рішення.

Застосування інтерактивного навчання здійснюється шляхом використання фронтальних та кооперативних форм організації навчальної діяльності учнів, інтерактивних ігор та методів, що сприяють навчанню вміння дискутувати. Найбільш уживаними стали:

- при фронтальній формі роботи такі технології: «мікрофон», «мозковий штурм», «ажурна пилка», «незакінчене речення»;
- при кооперативній формі: робота в парах («Обличчя до обличчя», «Один – удвох – усі разом»), робота в малих групах, «акваріум»;
- інтерактивні ігри: «Рольова гра», «Драматизація», «Спрощене судове слухання»;
- технології навчання у дискусії: метод «Прес», «Обери позицію».

Виходячи з вищезазначеного, на практиці необхідно використовувати інтерактивні форми в цілому, або ж взявши елементи, які більш доцільні

до певного класу. Саме інтерактивні методи дають змогу створювати навчальне середовище, в якому теорія і практика засвоюються одночасно, а це надає змогу учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення; формувати критичне мислення; виявляти і реалізувати індивідуальні можливості. При цьому навчально-виховний процес організовується так, що учні шукають зв'язок між новими та вже отриманими знаннями; приймають альтернативні рішення, мають змогу зробити «відкриття», формують свої власні ідеї та думки за допомогою різноманітних засобів; навчаються співробітництву.

Розділ I

СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ АТМОСФЕРИ НАВЧАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

ПРИЙОМИ. МЕТОДИ. ТЕХНОЛОГІЇ

Призначення прийомів і методів цієї групи — насамперед розвиток позитивної мотивації в наступній діяльності, взаємодія, розвиток спектру позитивних емоцій і почуттів стосовно процесу навчання і предмета, психологічне розвантаження учнів, згуртування колективу класу. Корисно розпочати навчальний рік, семестр із серії таких прийомів для розігріву, щоб допомогти «розколоти лід» у відносинах між учнями, які ще недостатньо добре знають один одного. Такі прийоми та методи часто називають «криголамами».

БАЖАНО. ОБОВ'ЯЗКОВО. ЗАБОРОНЕНО.

Мета: організувати учнів і створити можливості для успішної ефективної роботи, подолати побоювання деяких учнів щодо активної участі в занятті.

Кількість учнів: до 35.

Необхідний час: від 10 до 45 хвилин.

Обладнання : великі аркуші паперу для малих груп, папір або дошка та крейда, щоб вести записи, коли буде складатися й обговорюватися спільний варіант правил, а також великий аркуш паперу, на якому будуть згодом записані ці правила і постійно вивішені на видноті в класі.

Порядок роботи:

Крок 1. Об'єднайте учнів у малі групи. Кожна з груп отримує великий аркуш паперу і завдання: визначити норми поведінки в класі під час уроків, об'єднавши ці норми в три групи (по 4 в кожній): «У нашому класі бажано...», «У нашому класі обов'язково...», «У нашому класі заборонено...»

Методи «Бажано, обов'язково, не можна» і «Спільна угода» є варіантами складання правил роботи в класі під час інтерактивної взаємодії.

Напрацьовані правила кожна група записує на свій аркуш. По завершенні всі групи презентують результати роботи.

Крок 2. Учитель пропонує знайти ті правила, які збіглися в усіх групах і виписати їх на окремий аркуш паперу. При цьому зміст і формулювання правил уточнюються й обговорюються.

Усі учні мають право доповнити список тими нормами, які були запропоновані групами раніше, але не ввійшли до загального списку, або запропонувати зняти якесь правило.

Крок 3. Після обговорення учні приймають правила шляхом голосування.

Додаткові міркування:

Якщо думки груп взагалі не збіглися, вчитель пропонує обговорити кожен список груп по черзі та знайти спільне рішення.

ЗЕМЛЕТРУС

Мета: допомогти учням і вчителю краще пізнати один одного, зняти чи зменшити емоційне або інтелектуальне напруження.

Кількість учнів: від 10 до 25.

Необхідний час: до 5-7 хвилин.

Обладнання: немає.

Порядок проведення:

Крок 1. Учасники й учасниці стають у коло, а вчитель пояснює порядок дій.

Об'єднайтесь у трійки, кожна трійка має стати таким чином: два учні беруться за руки (вони створюють «будиночок»), а третій — знаходиться між їхніми руками — (мешканець «будиночка»).

За командою «Мешканці!» всі учні — «мешканці» будиночків міняються місцями, знаходячи собі нові будиночки. «Будиночки» в цей час мають стояти на місці. За командою «Будиночки!» учні, не розмикаючи рук, пересуваються і заходять собі нового «мешканця». «Мешканці» в цей час мають стояти на місці. За командою «Землетрус» усі учасники гри якомога скоріше мають змінити свої ролі: будиночки можуть розчепитися, й учні, які їх утворювали, можуть стати «мешканцями» або утворити новий «будиночок».

Крок 2. Запропонуйте учням потренуватися кілька разів, змінюючи команди. А потім проведіть контрольний раунд гри, коли неуважні учні виходять з кола.

Крок 3. Привітайте переможців оплесками.

ЗНАЙОМСТВО

Мета: допомогти учням і вчителю краще пізнати один одного, створити сприятливу атмосферу для уроку.

Кількість учнів: до 35.

Необхідний час: від 10 до 30 хвилин залежно від варіанту вправи.

Обладнання: не потребує.

Порядок роботи:

Запропонуйте учням і ученицям познайомитися. Варіантів знайомства може бути кілька, обирайте варіант залежно від класу та мети вашої взаємодії.

Варіант 1. Коротка розповідь

Попросіть кожного та кожна назвати своє ім'я, коротко розповісти про себе (сім'я, місце проживання, захоплення тощо). Почніть знайомство за бажанням, а потім рухайтесь по колу. Не пропускайте нікого, у тому числі себе, дякуйте кожному й кожній за висловлювання і переходьте далі.

Варіант 2. Історія імені

Запропонуйте учням і ученицям назвати своє ім'я та розповісти історію свого імені. Дотримуйтесь вимог варіанту 1 щодо порядку проведення.

Варіант 3. Ім'я та характер

Кожен і кожна називає своє ім'я та рису характеру (таку, яка подобається в собі, позитивну), яка починається на першу літеру імені. Можна продемонструвати рису за допомогою пантоміми. Не слід забувати про порядок проведення, зазначений у варіанті 1.

Варіант 4. Я пишаюсь

Нехай кожен і кожна назве своє ім'я та продовжить речення «Сьогодні я пишаюсь...». Поясніть, що пишатися можна будь-якими своїми рисами.

Дотримуйтеся правил добровільності висловлювання та правил роботи в загальному колі. Якщо хтось із присутніх відмовиться висловлюватися, пропустіть його або її, однак поверніться до них після того, як завершите коло — зазвичай вони вже мають що сказати.

Варіант 5. Інтерв'ю

Об'єднайте присутніх у пари так, як вони сидять у колі. Якщо комусь не вистачило пари, залучіть викладача чи викладачку. Попросіть визначити, хто в парі буде номером першим, а хто — номером другим. Оголосіть, що протягом трьох хвилин першим номерам треба поставити своєму сусідові чи сусідці п'ять запитань про друзів, сім'ю, захоплення тощо з метою якомога більше дізнатися про нього чи про неї. Після цього запитання ставлять другі номери. Далі запропонуйте кожному та кожній лаконічно розповісти у великому колі про свого сусіда чи сусідку, виокремивши найцікавіше й найсуттєвіше з отриманої інформації. Пам'ятайте про добровільність висловлювання, безперервність кола, нагадуйте тим, хто говорить довго, про умову лаконічності. Можна замість номерів присвоїти учасникам та учасницям кожної пари імена Щастя та Радість. Незалежно від обраного варіанту обов'язково проведіть рефлексію за питаннями: *Як ви почувалися під час вправи? Навіщо ми це робили?*

Варіант 6. Іграшка

Кожен і кожна в колі називає своє ім'я та розповідає, яка улюблена іграшка чи гра була в нього чи неї в дитинстві і пояснює чому. Початок висловлювання має бути добровільним, а продовження — обов'язково по колу.

Незалежно від обраного варіанту обов'язково проведіть рефлексію за питаннями: *Як ви почувалися під час вправи? Навіщо ми це робили?*
Незалежно від обраного варіанту обов'язково проведіть рефлексію за питаннями: *Як ви почувалися під час вправи? Навіщо ми це робили?*

КОМПЛІМЕНТ

Мета : створення сприятливої атмосфери, організація комунікації між учнями, оперативне включення їх у діяльність.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: до 7 хвилин.

Обладнання: не потребує.

Порядок роботи:

Крок 1. Учитель називає метод і пояснює порядок роботи: кожен і кожна по черзі роблять комплімент людині, яка сидить праворуч (ліворуч).

Крок 2. Учитель починає коло, зробивши комплімент учню чи учениці праворуч від себе. Потім усі присутні по черзі роблять комплімент сусідові. Останній учень чи учениця роблять комплімент учителеві.

Крок 3. Після завершення поставте класові такі запитання:

Навіщо ми цього навчилися?

Чого ви особисто навчилися?

Де ви можете використовувати це у своєму житті?

ПАВУТИННЯ

Мета : допомогти створити інклюзію (включити всіх у співтовариство) і почуття спільноти через практику активного слухання.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: до 20 хвилин залежно від кількості учнів.

Обладнання: немає.

Порядок проведення:

Крок 1. Попросіть учнів сісти в одне велике коло.

Крок 2. Поясніть, що під час виконання цієї вправи в кожного учня буде можливість назвати своє ім'я та розповісти про себе щось особливе. Дайте їм одну хвилинку на те, щоб вирішити, що вони скажуть про себе.

Крок 3. Попросіть одного учня почати, сказавши своє ім'я та щось про себе (наприклад, «Мене звуть Ганна й у мене чудова пам'ять»). Потім попросіть його міцно взятися за кінчик довгої мотузки (вовняної пряжі, а весь клубок перекинути (або перекотити по підлозі) кому-небудь навпроти в колі. Запропонуйте учням продовжувати цей процес доти, поки не висловляться всі (якщо хтось не хоче говорити, він має право сказати «пропускаю») і поки не утвориться свого роду «павутиння» зв'язків з пряжі.

Розділ II

МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, АКТУАЛІЗАЦІЇ ОПОРНИХ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

ПРИЙОМИ. МЕТОДИ. ТЕХНОЛОГІЇ

Кожен урок має починатися зі вступної частини, завданням якої є організація спеціальної діяльності учнів, спрямованої на актуалізацію й мотивацію навчання. У цій частині педагог спрямовує учнів на те, щоб вони думали над темою, яку починають вивчати і ставили запитання. Варто розпочинати з такого вступу не тільки уроки, а й навіть виховні та інші по-закласні заходи, оскільки це дозволить підвищити ефективність відповідного впливу на дітей.

Така вступна частина уроку має на меті:

- актуалізувати (оживити) в пам'яті учнів уже наявні знання;
- неформальним шляхом оцінити те, що вони вже знають (у тому числі їхні помилкові уявлення чи ідеї);
- представити контекст для того, щоб вони зрозуміли нові ідеї;
- сфокусувати увагу учнів (або учасників заходу) на проблемі та викли- кати інтерес до обговорюваної теми;
- установити завдання навчання;
- представити учням тему й очікувані результати навчання.

ДВІ ПРАВДИ Й ОДНА БРЕХНЯ

Особливості використання прийому на цьому етапі уроку

Метод може бути використаний на цьому етапі уроку, якщо вчитель запропонує учням сформулювати три твердження (2 «правди», 1 — «брехню»), пов'язавши їх з темою уроку, засвоєною раніше. Далі ці твердження можуть бути розглянуті учнями і прокоментовані ними в парах, групах і загальному колі. Таким чином буде забезпечено достатньо широке повторення матеріалу попередньої теми.

Головне — вимагати від учнів повної аргументації того, чому вони вважають те чи інше твердження правдивим, чи таким, що не відповідає дійсності.

МІКРОФОН

Мета: оперативне залучення учнів до діяльності, взаємодії, актуалізації опорних знань чи мотивація навчальної діяльності.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: від 3 до 10 хвилин.

Обладнання: не потребує.

Порядок роботи:

Крок 1. Поставте запитання класові. Запропонуйте певний предмет (ручку, олівець тощо), що виконуватиме роль уявного мікрофона. Учні передаватимуть його один одному, по черзі беручи слово. Попередьте їх про необхідність говорити лаконічно та швидко (не більш ніж 0,5-1 хвилину). Не коментуйте та не оцінюйте подані відповіді.

Крок 2. Надайте слово першому з тих, у кого в руках уявний мікрофон. Слідкуйте, щоб він переходив від одного до іншого по черзі. Надавайте слово тільки тому, хто отримує «уявний» мікрофон. Вислуховуйте кількох учнів (їхня кількість залежить від завдання, яке ви ставили, і дидактичної мети цієї діяльності).

Крок 3. Наприкінці обговорення слово може взяти вчитель (якщо вважає за потрібне) і висловити свою думку чи підсумувати висловлювання учнів.

МОЗКОВИЙ ШТУРМ

Мета : вироблення спільними зусиллями кількох рішень конкретної проблеми, збирання якомога більшої кількості ідей щодо проблеми від усіх учнів протягом обмеженого періоду, актуалізація опорних знань чи мотивація навчальної діяльності. Мозковий штурм спонукає учнів виявляти уяву та творчість, дозволяє їм вільно висловлювати свої думки.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: від 5 до 10 хвилин.

Обладнання: великий аркуш паперу, маркери або дошка з крейдою.

Порядок роботи:

Пропоную учням і ученицям розв'язати проблему, використовуючи метод мозкового штурму. Варіантів мозкового штурму може бути кілька, обирайте варіант залежно від складу класу та мети вашої взаємодії.

Варіант 1. Мозковий штурм у загальному колі

Крок 1. Після презентації проблеми та чіткого формулювання проблемного питання (його краще записати на дошці) запропонуйте всім навести фрази чи слова, коментарі, пов'язані з цією проблемою.

Крок 2. Коли учні висловлюють ідеї, записуйте всі пропозиції на дошці чи на великому аркуші паперу в порядку їх виголошення без зауважень, коментарів чи запитань.

Зверніть увагу учнів на такі моменти:

1. Під час «висування ідей» не пропускайте жодної. Якщо ви будете судити про ідеї й оцінювати їх під час висловлювання, учні зосередять більше уваги на відстоюванні своїх ідей, ніж на спробах запропонувати нові і більш досконалі.

2. Необхідно заохочувати всіх до висування якомога більшої кількості ідей. Варто підтримувати та фіксувати навіть фантастичні ідеї. (Якщо під час мозкового штурму не вдасться одержати багато ідей, це пояснюватися

тим, що учасники піддають свої ідеї цензурі — двічі подумують, перед тим, як висловлять.)

3. Кількість ідей заохочується. Зрештою, кількість породжує якість. В умовах висунування великої кількості ідей учасники штурму мають можливість пофантазувати.

4. Спонукаю всіх учнів розвивати або змінювати ідеї інших. Об'єднання або зміна раніше висунутих ідей часто веде до висунення нових, що перевершують первинні.

У класі можна повісити такий плакат:

А. Кажіть усе, що спаде вам на думку.

Б. Не обговорюйте і не критикуйте інших.

В. Можна повторювати ідеї, запропоновані будь-ким іншим.

Розширення запропонованої ідеї заохочується.

Крок 3. Наприкінці обговоріть й оцініть запропоновані ідеї.

Варіант 2. «Мережа» чи «кульки»

Пускове слово (питання) пишеться в «кульці» в центрі сторінки. Коли обговорюються споріднені проблеми, вони записуються на папері із зазначенням зв'язку. Водночас такий мозковий штурм «вільного» типу дає можливість за дуже короткий період (три-п'ять хвилин) записати ідеї, що виникли. Коли учні висловлюють ідеї, записуйте всі пропозиції у вигляді пов'язаних кульок на дошці чи на великому аркуші паперу в порядку їх виголошення без зауважень, коментарів чи запитань.

На закінчення обговоріть й оцініть запропоновані ідеї.

ХОДИМО НАВКОЛО - ГОВОРИМО НАВКОЛО

Мета : під час актуалізації дозволяє за короткий час висловити ідеї багатьом учням, розвиває навички говоріння і слухання. Дуже активний метод, що дозволяє значно підвищити мотивацію учнів.

Кількість учнів: 20-30 і більше учнів.

Необхідний час: від 7 до 15 хвилин.

Обладнання: великий простір, де учні можуть пересуватися.

Порядок роботи:

Крок 1. Учитель просить усіх учнів протягом короткого часу подумати про якусь проблему, пов'язану зі змістом уроку.

Крок 2. Учні підводяться та виходять на вільний від столів простір класу.

Крок 3. Учні рухаються в цьому просторі без будь-якої системи доти, поки вчитель не плескає один раз у долоні.

Крок 4. Учні зупиняються й кожен розмовляє з людиною, яка опинилася до нього ближче за всіх, про те питання, що поставив учитель.

Крок 5. Приблизно за хвилину вчитель плескає у долоні два рази. Усі знову мають почати ходити.

Крок 6. Учитель знову плескає в долоні один раз. Учні знову зупиняються й розмовляють з людиною, яка опинилася до них найближче.

Крок 7. Весь процес повторюється втретє.

Крок 8. Після того як учні поговорять з однокласниками три рази, вчитель просить усіх знову сісти.

Крок 9. Учитель запрошує кількох учнів поділитися своїми ідеями щодо питання з усім класом, запитує, які міркування в них виникли, і записує їхні ідеї й запитання на великий аркуш паперу.

Крок 10. Потім учитель говорить учням: «Поговорімо про ці ідеї, а потім виділимо важливі проблеми».

Наприкінці обговоріть й оцініть запропоновані ідеї.

Варіант 2. Мозковий штурм у парах

Учитель просить здобувачів освіти спочатку скласти список ідей з теми індивідуально. Потім, через кілька хвилин, пропонує їм об'єднатись у пари й поділитися своїми ідеями один з одним, а потім доповнити свій список.

Пізніше пропонує парам учнів доповісти свої ідеї всьому класу, одночасно записує їх на дошці.

Додаткові міркування

Багато використовувати «Мозковий штурм» часто, щоб допомогти учням розвинути творче та гнучке мислення, те, що називають інтуїцією. Спочатку ми можете тренуватися на малозначущих темах — для того, щоб учні звикли до використання цього методу.

«Мозковий штурм» може проводитись учнями індивідуально, у парах, малих групах або цілим класом.

НЕЗАКІНЧЕНІ РЕЧЕННЯ

Мета : оперативне залучення учнів до діяльності, взаємодія, актуалізація.

Необхідний час: від 3 до 10 хвилин.

Обладнання: не потребує.

Порядок роботи:

Крок 1. Визначивши тему, з якої учні будуть висловлюватися по черзі або використовуючи уявний мікрофон, учитель формулює незакінчене речення і пропонує учням закінчувати його. Кожен наступний учасник обговорення повинен починати свій виступ із запропонованої формули. Учениці та учні працюють з відкритими реченнями, наприклад: «На сьогоднішньому уроці для мене найбільш важливим відкриттям було...», або:

«Ця інформація дозволяє нам зробити висновок, що...», або: «Це рішення було прийнято тому, що...» тощо.

Крок 2. Надається слово першому з бажаючих учнів. Вислуховуються кілька учнів (їхня кількість залежить від завдання, яке поставив вчитель та дидактичної мети цієї діяльності).

Крок 3. Наприкінці обговорення вчитель може взяти слово (якщо вважає за потрібне) і висловити свою думку чи підсумувати висловлювання учнів.

Додаткові міркування

Цей прийом часто поєднується з «мікрофоном» чи обговоренням у загальному колі.

ОБГОВОРЕННЯ ПРОБЛЕМИ В ЗАГАЛЬНОМУ КОЛІ

Мета : прояснення певних положень, привертання уваги учнів до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, мотивація пізнавальної діяльності, актуалізація опорних знань тощо.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: від 3 до 10 хвилин.

Обладнання: не потребує.

Порядок роботи:

Крок 1. Ставиться учням проблема чи запитання. Обговорення будується навколо запланованої або імпровізованої теми, яку слід визначати зрозуміло для всіх присутніх до початку обговорення. Запропонувавши метод уперше, вчитель пояснює учням, що в обговоренні має взяти участь якомога більше людей.

Крок 2. Учні й учениці висловлюються за бажанням. Обговорення триває, доки є бажаючі висловитися.

Додаткові міркування Заохочую всіх до рівної участі. Ключем до ефективності обговорення великою групою є те, як поставлене

запитання. Уникаю закритих запитань, тобто таких, на які можна відповісти коротко («так» або «ні»). Уживаю відкриті запитання, які починаються з «як», «чому», «який» або інші запитання, що потребують від учнів високого рівня мислення. Заохочую всіх учнів та учениць до висловлювання своїх ідей.

Те, як учитель реагує на запитання та коментарі, є вирішальним у створенні навчальної атмосфери. Демонструю увагу до всіх, дякуючи кожному учневі за запитання та висловлювання. Це стимулюватиме присутніх продовжувати ділитися цінною інформацією, яку в іншому випадку вони відкинули б як нудну, нетипову, недоцільну та зайву.

Не дозволяйте будь-кому домінувати над групою під час обговорення. Обмежити це можна, сказавши: «А тепер послухаймо, що скаже хтось інший або інша, або «я би хотіла (хотів), щоб усі мали можливість сказати своє слово».

Не слід забувати, що велика кількість загальнокласних обговорень стомлює. Зловживання цією методикою призводить до втоми і нудьгування.

ОБМІРКУЙТЕ / ОБ'ЄДНАЙТЕСЯ В ПАРИ / ОБМІНЯЙТЕСЯ ДУМКАМИ

Мета : актуалізація, мотивація, розвиток навичок спілкування, вміння висловлюватися, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: від 3 до 10 хвилин.

Порядок роботи:

Крок 1. Вчитель пропонує учням завдання або питання для обговорення. Після пояснення питання або завдання даю їм 1-2 хвилини для продумування можливих відповідей або рішень індивідуально.

Крок 2. Об'єднайте учнів у пари, визначте, хто з них буде висловлюватися першим, і попросіть обговорити свої ідеї одне з одним. Краще відразу визначити час на висловлення кожного в парі і спільне обговорення. Це допомагає звикнути до чіткої організації роботи в парах.

Крок 3. По закінченні часу на обговорення кожна пара має бути готовою до представлення результатів роботи, обміну своїми ідеями й аргументами з усім класом. Потім учитель викликає дві або три пари та прошує їх поділитися своїми відповідями з усім класом. За потребою це може бути початком дискусії або іншої пізнавальної діяльності.

Додаткові міркування

Метод дає учням час подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом і використовувати для того, щоб учні придумали власні відповіді на поставлене вчителем запитання, а потім у парах поділилися своїми відповідями з партнером.

Використання такого виду співпраці сприяє тому, що учні не можуть ухилитися від виконання завдання. Під час роботи в парах можна швидко виконати вправи, наприклад, для перевірки домашнього завдання, які за інших умов потребують великої затрати часу. Серед них можна назвати такі:

- обговорити короткий текст, завдання, письмовий документ;
- взяти інтерв'ю і визначити ставлення партнера до заданого читання, лекції, відео, чи іншої навчальної діяльності;
- зробити критичний аналіз чи редагування письмової роботи один одного;
- зробити підсумок попереднього уроку чи серії уроків з теми;
- розробити разом питання до викладача;
- протестувати один одного;
- дати відповіді на запитання вчителя;

- порівняти записи, зроблені в класі.

ХОДИМО НАВКОЛО - ГОВОРИМО НАВКОЛО

Мета : під час актуалізації дозволяє за короткий час висловити ідеї багатьом учням, розвиває навички говоріння і слухання. Дуже активний метод, що дозволяє значно підвищити мотивацію учнів.

Кількість учнів: 20-30 і більше учнів.

Необхідний час: від 7 до 15 хвилин.

Обладнання: великий простір, де учні можуть пересуватися.

Порядок роботи:

Крок 1. Учитель просить усіх учнів протягом короткого часу подумати про якусь проблему, пов'язану зі змістом уроку.

Крок 2. Учні підводяться та виходять на вільний від столів простір класу.

Крок 3. Учні рухаються в цьому просторі без будь-якої системи доти, поки вчитель не плескає один раз у долоні.

Крок 4. Учні зупиняються й кожен розмовляє з людиною, яка опинилася до нього ближче за всіх, про те питання, що поставив учитель.

Крок 5. Приблизно за хвилину вчитель плескає у долоні два рази. Усі знову мають почати ходити.

Крок 6. Учитель знову плескає в долоні один раз. Учні знову зупиняються й розмовляють з людиною, яка опинилася до них найближче.

Крок 7. Весь процес повторюється втретє.

Крок 8. Після того як учні поговорять з однокласниками три рази, вчитель просить усіх знову сісти.

Крок 9. Учитель запрошує кількох учнів поділитися своїми ідеями щодо питання з усім класом, запитує, які міркування в них виникли, і записує їхні ідеї й запитання на великий аркуш паперу.

Крок 10. Потім учитель говорить учням: «Поговорімо про ці ідеї, а потім виділимо важливі проблеми».

Розділ III

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ, НАВИЧОК, ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ І СТАВЛЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Прийоми, методи, технології

Зауважимо також, що, зважаючи на те, що учні вчать лише осмислюючи, тобто досліджуючи та ставлячи запитання, вчителі мають заохочувати підопічних ставити запитання. А оскільки це вміння можна виробити, педагог має показувати учням, як ставити запитання (брати під сумнів інформацію, шукати та вивчати її тощо), що й передбачають описувані технології.

ВЗАЄМНЕ НАВЧАННЯ

Мета : покращити вміння учнів «читати»: розуміти і пояснювати текст, виділяти основні ідеї, знаходити деталі й визначати зв'язки між ідеями в тексті, самостійно засвоювати нову інформацію.

Кількість учнів: до 35 осіб. Найкраще застосовувати при роботі в групах, що складаються з 4 чоловік. У класі може бути будь-яка кількість таких груп.

Необхідний час: 45-90 хвилин.

Обладнання: кожній четвірці знадобиться принаймні один примірник тексту.

Порядок роботи:

Крок 1. Учитель об'єднує учнів у групи з 4-5 осіб. Пояснює їм, що вони будуть виконувати завдання із застосуванням навчального методу, який належить до кооперативного навчання і називається «Взаємне навчання».

У своїй групі вони по черзі будуть виконувати роль учителя. Тому учень, який гратиме роль учителя, має виконати такі завдання:

1. Прочитай абзац уголос. Читати треба повільно, чітко, виразно (розставляючи логічні наголоси).

2. Підсумуй, про що говорилося в цьому абзаці, тобто назви основні моменти у двох або трьох реченнях.

3. Постав запитання до абзацу.

Крок 2. Прочитай один абзац уголос. Потім ретельно узагальни його. Пояснюю учням, як, підсумовуючи прочитане, потрібно виділити основні ідеї. Потім постав два запитання до прочитаного уривку.

Крок 3. На кожному етапі пояснення вчитель пропонує учням спробувати це самим і прокоментувати те, що вони говорять. Після того,

як я пояснила методику виконання завдання, прошу учнів у своїх групах з чотирьох або п'яти осіб попрактикуватися у використанні методу.

«Взаємне навчання» на прикладі наявного тексту.

Крок 4. Після того, як усі виконають перший етап «узагальнення», учитель просить уваги та пропонує добровольцям навести приклади своїх узагальнень. Відзначає, що в їхніх узагальненнях добре, або пропоную, як їх можна поліпшити. Потім просить учнів виконати наступний етап і знову викликає добровольців, щоб вони назвали свої запитання, розбирають і коментують їх.

Крок 5. Тепер надається групам можливість працювати самостійно. Якщо недостатньо часу, то після того, як вони прочитають, принаймні, чотири абзаци, використовуючи цю методику, вчитель пропонує їм дочитати текст самостійно.

Поради

Перш ніж просити учнів використовувати метод «Взаємне навчання», дуже важливо спочатку ґрунтовно пояснити та продемонструвати їм кожний крок.

КОЛО ІДЕЙ

Мета : вирішення гострих суперечливих питань, створення списку ідей залучення всіх учнів до обговорення поставленого питання. Технологія застосовується, коли всі групи мають виконувати одне й те саме завдання, що складається з кількох питань (позицій), які групи представлятимуть по черзі.

Кількість учнів: до 35.

Необхідний час: використовується одночасно з якоюсь іншою навчальною діяльністю, яку учні виконують, співпрацюючи в малих групах.

Обладнання: для запису результатів групової роботи часто потрібні папір і маркери.

Порядок роботи:

Крок 1. Коли малі групи завершили виконувати завдання й готові представити інформацію, надається слово кожній з них по черзі, щоб озвучити лише один аспект обговорюваної проблеми (назвати й обґрунтувати одну причину, рису, ознаку тощо). Продовжуючи по колу, вчитель запитує всі групи по черзі, поки не вичерпаються ідеї. Це дозволить кожній групі розповісти про результати своєї роботи, уникаючи ситуації, коли перша група, що виступає, подає всю інформацію.

Крок 2. Під час виступів груп робляться записи на дошці, заготовлюючи думки груп.

Крок 3. Після завершення презентацій групи можуть обговорити складений на дошці перелік.

Додаткові міркування

Як варіант по колу можуть представлятися результати не тільки групової, а й індивідуальної роботи. Цей метод ефективний для вирішення проблемних питань.

Для створення списку думок, позицій можна попросити кожного учня по черзі усно запропонувати одну ідею або написати свою думку на картці-індексі без імені.

Вчитель збирає всі картки та складає список зазначених у них ідей на дошці або починає дискусію, користуючись інформацією з карток.

РОБОТА В МАЛИХ ГРУПАХ

Мета: роботу в групах варто використовувати для вирішення складних проблем, що потребують колективного розуму. Якщо витрачені зусилля й

час не гарантують бажаного результату, краще вибрати парну роботу або будь-яку з інших технологій для швидкої взаємодії. Бажано використовувати малі групи тільки в тих випадках, коли завдання вимагає спільної, а не індивідуальної роботи.

Кількість учнів: до 35.

Необхідний час: від 5 хвилин.

Обладнання : це можуть бути картки із завданнями для кожної групи або аркуші з фрагментами тексту, який читають учні. Можна також приготувати кольорові позначки для об'єднання учнів у групи. Для презентації результатів групової роботи часто потрібні папір і маркери.

Порядок роботи:

Крок 1. Вчитель об'єднує учнів у групи. Починає із груп, що складаються з трьох учнів. П'ять-шість осіб — це оптимальна верхня межа для проведення обговорення в рамках малої групи.

Крок 2. Пропонується учням пересісти по групах. Учні сидять по колу — «пліч-о-пліч, віч-на-віч». Усі члени групи повинні добре бачити один одного.

Крок 3. Учитель нагадує учням про ролі, які вони повинні розподілити між собою і виконувати під час групової роботи:

Спікер, голова (керівник групи). Під час роботи групи він:

- зачитує завдання групі;
- організовує порядок виконання;
- пропонує учасникам групи висловитися по черзі;
- заохочує групу до роботи;
- підбиває підсумки роботи;
- визначає доповідача.

Секретар. Під час роботи групи він:

- веде записи результатів роботи групи;
- записи веде коротко й розбірливо;
- як член групи повинен бути готовий висловити думки групи при підбитті підсумків чи допомогти доповідачеві.

Посередник. Під час роботи групи він:

- стежить за часом;
- заохочує групу до роботи.

Доповідач:

- чітко висловлює думку групи;
- доповідає про результати роботи групи.

Будьте уважні до запитань внутрішньогрупового керування. Забезпечте обов'язковий розподіл ролей у кожній групі демократичним шляхом.

Крок 4. Учитель дає кожній групі конкретне завдання й інструкцію (правила) щодо організації групової роботи. Намагайтесь зробити свої інструкції максимально чіткими. Малоімовірно, що група зможе сприйняти більше однієї чи двох, навіть дуже чітких, інструкцій за один раз.

Крок 5. Коли групи працюють, вчитель слідкує за їхньою роботою та за часом. Надає групам необхідну допомогу і досить часу на виконання завдання. Зупинившись біля визначеної групи, не відволікає увагу на себе. Думає, чим зайняти групи, які впораються із завданням раніше за інших.

Крок 6. Учитель пропонує групам представити результати роботи. Важливими моментами групової роботи є опрацювання змісту та представлення групами результатів колективної діяльності.

Крок 7. Запитає учнів, чи була проведена робота корисною і чого вони навчилися.

Додаткові міркування

Будьте готові до підвищеного шуму, характерного для методу спільно-го навчання.

РОБОТА В ПАРАХ

Мета : можна використовувати для досягнення будь-якої дидактично ї мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань тощо. Крім того, технологія сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватися, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію. Робота в парах дає учням час подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом.

Кількість учнів: з будь-яким складом класу.

Необхідний час: від 1-2 хвилин.

Обладнання: не потребує.

Порядок роботи:

Крок 1. Вчитель пропонує учням завдання, ставить питання для невеличкої дискусії, аналізу ситуації, виконання пізнавального завдання. Після пояснення питання або фактів, наведених у ситуації, дає їм 1-2 хвилини для продумування можливих відповідей або рішень індивідуально.

Крок 2. Об'єднує учнів у пари, визначає, хто з них буде висловлюватися першим і прошу обговорити свої ідеї одне з одним. Краще відразу визначити час на висловлення кожного в парі і спільне обговорення. Це допомагає звикнути до чіткої організації роботи в парах. Вони мають досягти згоди (консенсусу) щодо відповіді або рішення.

Крок 3. По закінченні часу на обговорення кожна пара представляє результати роботи, обмінюється своїми ідеями та аргументами з усім класом. За потреби це може бути початком дискусії або іншої пізнавальної діяльності.

Додаткові міркування

Використання такого виду співпраці сприяє тому, що учні не можуть ухилитися від виконання завдання. Під час роботи в парах можна швидко виконати справи, котрі за інших умов потребують великих витрат часу. Серед них можна назвати такі:

обговорити короткий текст, завдання;

узяти інтерв'ю та визначити ставлення партнера до заданого читання, лекції, відео чи іншої навчальної діяльності;

зробити критичний аналіз чи редагування письмової роботи один одного.

підбити підсумок уроку чи серії уроків з теми;

розробити разом запитання до викладача;

разом проаналізувати проблему, вправу чи експеримент;

протестувати один одного;

дати відповіді на запитання вчителя;

порівняти записи, зроблені в класі.

РУЧКИ ВСЕРЕДИНІ

Мета : допомагає навчити учнів розподіляти час, відведений для роботи групою, більш рівномірно на всіх членів групи.

Кількість учнів: найкраще працює в малих групах від трьох до десяти учнів.

Необхідний час: використовується одночасно з якоюсь іншою навчальною діяльністю, яку учні виконують, співпрацюючи в малих групах.

Обладнання: ніяких особливих матеріалів не потрібно — крім того, щоб у кожного учня були олівець або ручка.

Порядок роботи:

Крок 1. Коли учні починають висловлювати свої ідеї (у навчальній малій групі, що складається з 3 - 7 членів), кожен учень, висловившись, кладе свою ручку або олівець у центр стола, за яким сидить група — щоб відзначити, що він зробив свій внесок у загальну роботу.

Крок 2. Поклавши ручку, цей учень уже не має права висловлюватися, поки всі інші учні не покладуть свої ручки в центр стола. Усі члени групи рівні у своїй можливості висловлюватися, і ніхто не має права домінувати

Крок 3. Учень, який не висловився і якому нічого додати в цей момент, має право сказати «Пропускаю», кладучи свою ручку або олівець у центр стола.

Крок 4. У будь-який момент можу підійти до групи, вибрати ручку на столі й запитати, який внесок зробив власник цієї ручки.

Додаткові міркування

При роботі в малих групах буває так, що під час обговорення домінує один учень. За таких умов іншим учням важко зробити свій внесок у групову роботу. Метод «Ручки всередині» покликаний сприяти тому, щоб у всіх учнів була можливість брати участь у навчальній діяльності при роботі групи, а також стимулювати вчителя для запитань до окремих учнів про їхній внесок у роботу групи.

Поради

Коли учні обговорюють питання в малій групі, корисними є прийоми,

що допомагають домогтися того, щоб брали участь усі — наприклад, можна попросити учнів передавати якийсь предмет (камінчик, маленький м'яч) від мовця до мовця. Має право говорити тільки той учень, який тримає в руках цей предмет.

Розділ IV

УЗАГАЛЬНЕННЯ НАВИЧОК, ОРГАНІЗАЦІЇ РЕФЛЕКСІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МЕТОДИ, ПРИЙОМИ, ТЕХНОЛОГІЇ

Технологізація навчання передбачає обов'язкову рефлексію, під якою в педагогіці розуміють здатність людини до самопізнання, вміння аналізувати свої власні дії, вчинки, мотиви та зіставляти їх із суспільно значущими цінностями, а також діями та вчинками інших людей. Мета рефлексії — згадати, виявити й усвідомити основні компоненти діяльності — її зміст, тип, способи, проблеми, шляхи їх вирішення, отримані результати тощо .

Нижче наведені прийоми, методи та технології, що допоможуть учителю організувати підсумковий етап навчання як на уроці засвоєння нових знань, так і на спеціальних уроках, що є підсумковими до теми, розділу тощо.

Завершують цей розділ спеціальні технології рефлексії.

АКВАРІУМ

Мета : ефективний для розвитку навичок спілкування в малій групі, вдосконалення вміння дискутувати й аргументувати свою думку на етапі осмислення нового матеріалу. Може бути запропонований тільки за умо- ви, що учні вже мають добрі навички групової роботи.

Кількість учнів: добре працює в групах з 4-5 осіб. У класі може бути 4 - 6 таких груп.

Необхідний час: від 15 до 40 хвилин.

Обладнання: можна приготувати картки із завданнями для груп.

Порядок роботи:

Крок 1. Учитель об'єднує учнів у групи по 4-5 осіб і пропонує їм ознай-омитися із завданнями.

Крок 2. Одна з груп сідає в центр класу (або на початку середнього ряду в класі, де стоять парти). Це необхідно для того, щоб відокремити діючу групу від слухачів певною відстанню.

Ця група отримує завдання для проведення групової дискусії, сформульоване приблизно таким чином:

Прочитайте завдання вголос.

Обговоріть його в групі.

За 3-5 хвилин дійдіть спільної думки або підсумуйте дискусію.

Крок 3. Поки діюча група займає місце в центрі, вчитель знайомить решту класу із завданням і нагадує правила дискусії у малих групах.

Крок 4. Групі в центрі кола пропонується протягом 3-5 хвилин уголос обговорити можливі варіанти розв'язання проблемної ситуації. Учні, які перебувають у зовнішньому колі, слухають, не втручаючись у перебіг обговорення.

Крок 5. Коли сплинув час, відведений для дискусії, група повертається на свої місця, а вчитель ставить до класу запитання:

Чи погоджуєтеся ви з думкою групи?

Чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною?

Який з аргументів ви вважаєте найбільш переконливим?

На таку бесіду відводиться не більше 2-3 хв.

Крок 6. Після цього інша група займає місце в «акваріумі» й обговорює наступну ситуацію.

Крок 7. Наприкінці обговорюється з учнями хід групової роботи, коментується ступінь володіння навичками дискусії в малих групах і звертається увага на необхідність та напрями подальшого вдосконалення таких навичок. У межах «акваріуму» можна підбити підсумки уроку або за браком часу обмежитись обговоренням роботи кожної групи.

ВІДГАДАЙ

М е т а : розвиток логічного мислення, вміння ставити запитання, поповнювати термінологічний словник учнів з предметів, удосконалювати навички роботи в групі.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: до 20 хвилин.

Обладнання: аркуші паперу (формат А-4) з написаними на них термінами.

Порядок роботи:

Крок 1. Вчитель підбирає 4 - 5 вивчених понять, виходячи з теми уроку або розділу програми, записує їх на непрозорих картках (на одній картці — один термін). Розмір карток — приблизно півваркуша формату А-4. Крок 2. Потім об'єднує клас у малі групи, причому кількість груп має відповідати числу обраних термінів. Далі

розставляє картки з написаними на них термінами чи поняттями поруч з кожною групою таким чином, щоб група не могла бачити свого терміна, а іншим його було добре видно.

Крок 3. Групам пропонується протягом п'яти хвилин скласти п'ять «закритих» (відповідь може бути тільки «так» або «ні») запитань, що дозволять групі дати визначення свого поняття. Наприклад, якщо йдеться про поняття, пов'язані з вивченням на уроці ЯДС з теми «Що змінилося у моєму класі?», учні можуть поставити такі запитання: 1. Це людина? 2. Це предмет? 3. Чи стосується це класної кімнати? І т.д.

Крок 4. Далі організується групова взаємодія: групи обмінюються запитаннями, намагаючись відгадати своє поняття та визначити його.

Група має право поставити відразу тільки одне запитання, попередньо визначивши іншу групу, що буде на нього відповідати. Усі інші групи по черзі відповідають на запитання кожної групи.

Крок 5. Якщо група не визначила своє поняття, поставивши всі п'ять запитань, пропонується іншим групам допомогти їй дати визначення поняття, прямо не вказуючи на нього (це можуть бути асоціації, порівняння тощо). Потім групі надається ще одна спроба.

Додаткові міркування

Педагог має чітко стежити за послідовністю та кількістю поставлених запитань.

Учні можуть фіксувати всі етапи роботи в зошиті та по закінченні методу проаналізувати свою діяльність.

ДЕБАТИ

Мета : поглибити розуміння засвоєної теми, навчити учнів посідати певну позицію зі спірного питання або суперечливої проблеми, підкріплювати свою позицію аргументами, відбивати контраргументи, дискутувати цивілізовано.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: від 20 до 30 хвилин.

Обладнання: не потребує.

Порядок роботи:

Кр о к 1. Підготуйте бінарне питання, тобто таке, на яке можливі дві відповіді — «так», або «ні». Учитель формулює питання, з якого думки учнів дійсно розділяться, і пише його на дошці, щоб усі бачили. (Якщо ви не впевнені, що учні з цього питання розділилися приблизно порівну, то перш ніж переходити до дебатів, попросіть їх піднести руки — щоб побачити, як розділилися думки.)

Крок 2. Учні обмірковують питання та вільно його обговорюють. Спочатку кожен учень може самостійно написати свою відповідь на аркуші паперу, а через 2 хвилини учні можуть обговорити з партнером у парі, щоб стимулювати додаткові ідеї.

Крок 3. Прошу учнів розділитися. Ті, хто вважають, що правильною є одна відповідь на питання, встають і вишиковуються вздовж однієї стіни класу; а ті, хто вважають, що правильна інша відповідь — уздовж стіни навпроти. Ті, хто не хоче приєднатися ні до тих, ні до інших (тобто, обміркувавши питання, думає, що обидві сторони частково праві, або що не права ні та, ні інша сторони), мають стати вздовж стіни між двома іншими.

Крок 4. Пояснюю основні правила:

Учні не повинні проявляти жорсткість і некоректність стосовно одне одного (пояснюю ,що це значить).

Якщо учні чують аргумент, що змушує їх змінити свою думку, вони мають перейти на іншу сторону (або до центру).

Крок 5. Учні з кожної сторони мають 3-4 хвилини, аби вирішити, **чому** вони на цій стороні. Потім учитель просить їх сформулювати кілька речень, що виражають їхню позицію. Учні з кожної сторони призначають когось, хто висловить їхню позицію.

Крок 6. Одна людина з кожної сторони (включаючи й групу тих, хто не приєднався) озвучує позицію цієї групи.

Крок 7. Тепер будь-який учень з будь-якої команди може щось сказати (контраргументи або спростування) у відповідь на те, що сказала інша команда, або ж додаткові аргументи на підтримку сторони своєї команди.

Крок 8. Відслідковується, як виконується завдання, і стежить, аби тон висловлювань не почав переходити в негативні нападки.

Крок 9. За 10-15 хвилин просить кожну сторону узагальнити сказане.

Крок 10. «Підбиваємо підсумки» дебатів, аналізуючи висловлені ідеї й аргументи.

Додаткові міркування

Дебати можуть бути корисним і енергійним способом досліджувати якісь ідеї. Але вчитель повинен уважно стежити за тим, щоб дух змагальності не захопив учнів і не перешкодив їм побачити нюанси в обговорюваних ідеях.

Поради

Протягом дебатів ви можете за допомогою пантоміми моделювати поведінку при зміні позиції: після того, як хтось пропонує гарний аргумент, ви на мить удаєте замисленого, а потім переходите на протилежну сторону.

КАРУСЕЛЬ

Мета : цей варіант кооперативного навчання найбільш ефективний для одночасного залучення всіх учасників до активної роботи з різними співрозмовниками для обговорення дискусійних питань. Застосовується для обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних

позицій; для інтенсивної перевірки обсягу та глибини наявних знань (наприклад, термінів, ідей); для розвитку вмінь аргументовано відстоювати власну позицію.

Кількість учнів: до 30 осіб.

Необхідний час: до 20 хвилин.

Обладнання: не потребує.

Порядок роботи:

Крок 1. Розставляються стільці для учнів у два кола. Учні, які сидять у внутрішньому колі, мають розташуватися спиною до центру, а в зовнішньому — обличчям. Таким чином, кожен сидить навпроти іншого.

Крок 2. Пропонується учням проблема для розв'язання та надається 1-2 хвилини на підготовку аргументів. Ураховується, що учасники внутрішнього кола є прихильниками однієї точки зору, а зовнішнього — протилежної.

Крок 3. За сигналом учителя учні в парах починають спілкування. Спочатку йде обмін точками зору в перших парах, подаються необхідні відомості (аргументи, оригінальний поворот проблеми тощо). Учні фіксують у себе в записничках усе, що подає протилежна сторона. Зазвичай на спілкування в парі відводиться не більше 2 хвилин — по одній на партнера.

Крок 4. За сигналом всі учасники кола пересуваються на один стілець праворуч і опиняються перед новим партнером (внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє — рухоме). Дискусія продовжується, однак учні намагаються підібрати нові контраргументи.

Крок 5. Рух учнів продовжується протягом відведеного часу або доти, доки кожен не пройде все коло, виконуючи поставлене завдання. До кінця кола учні, зазвичай, уже відточують свою систему аргументів і здобувають досвід спілкування з різними партнерами.

ТАК І НІ

Мета : розширення уявлень учнів про тему уроку; визначення власного ставлення, власної позиції щодо певних явищ і подій.

Кількість учнів: до 30.

Необхідний час: до 20 хвилин.

Обладнання : дві картки на кожного учня, на одній з яких написано «Так», на іншій — «Ні», годинник із секундною стрілкою. Меблі розставлені у формі «Коло».

Порядок роботи:

Крок 1. Учитель розставляє меблі, готує картки з написами «Так» і «Ні», формулює та записує для себе три твердження з теми уроку.

Учні сідають у коло, і кожен отримує дві картки: одна зі словом «Так», друга — «Ні».

Крок 2. Учитель зачитує учням одне твердження і дає їм час (1 -2 хвилини) для самостійного його осмислення. Після чого кожен учасник вибирає й показує картку, що означає згоду або незгоду з озвученим твердженням. Коли всі учасники зробили свій вибір, учитель пропонує двом учням з протилежними думками навести аргументи на захист своїх позицій.

Крок 3. При великій кількості учнів у групі досить складно створити умови для однакової активності всіх учасників, особливо тих, які частіше перебувають у ролі спостерігачів. У таких випадках найбільш ефективною буде організація дискусії в підгрупах. Методи «Торнадо» і «Пустий стілець» дозволяють учням спочатку обговорити проблему в підгрупі, висловити свою думку, представити її всій групі й почути іншу позицію.

Потім їхні висловлювання можуть доповнити інші учні.

Додаткові міркування

Необхідно заохочувати учнів висловлюватися, особливо якщо цей метод проводиться вперше.

- Учитель може наводити аргументи на захист однієї з позицій, ініціювати дискусію в тому випадку, якщо всі учні зробили однаковий вибір;
- Тверджень не має бути багато. Оптимальний варіант — три.

РОЗДІЛ V

МАЙСТЕР-КЛАСИ

Як відомо, кількість інформації у світі подвоюється кожні десять років. Тому потрібно вміти її опрацьовувати і швидко запам'ятовувати.

Новий Державний Стандарт вимагає, щоб здобувач освіти міг сам порушувати проблему і розв'язувати її, знати, для чого він вчиться, вміти працювати з інформацією. Як же навчити цьому школяра? Очевидно, що для вирішення цих завдань потрібні нові способи та прийоми роботи з інформацією.

У даному розділі описано майстер-класи з використанням інноваційних технологій:

- Використання LEGO-технології в освітньому процесі;
- Складання ментальних карт як технології креативності.

Майстер-клас

Тема. Застосування LEGO-технології для вивчення віршів.

Практична робота. Вивчення вірша Уляни Кравченко «Квіти»(уривка) з допомогою цеглинок LEGO-duplo.

Забезпечення роботи майстер-класу. Цеглинки LEGO-duplo, портрет Уляни Кравченко.

Структура майстер-класу

I етап (теоретичний)

Мета. Знайомство з технологією LEGO для вивчення віршів; розповідь про Уляну Кравченко(опираючись на досвід дітей); передача особистого досвіду використання цеглинок для вивчення віршів.

Завдання. Розширити досвід дітей про життєвий і творчий шлях Уляни Кравченко; підвести дітей до думки про використання LEGO-технології як креативного і цікавого методу для вивчення віршів.

Форма проведення. Лекція-бесіда.

II етап (практичний)

Мета. Демонстрація технології вивчення вірша з допомогою цеглинок.

Завдання. Вивчити вірш Уляни Кравченко «Квіти»(уривок) за допомогою цеглинок LEGO; розвивати креативність, асоціативне мислення через виконання практичного завдання.

Форма проведення. Інтегроване заняття у ранковому колі.

Вид майстер-класу. Спільна робота вчителя та учнів.

Вправа у ранковому колі «Привітання»

Мета. Створити сприятливу психологічну атмосферу заняття.

- Діти, давайте привітаємось один з одним, з нашими гостями, побажаємо усім добра, любові, хорошого настрою. І зробимо це з допомогою наших цеглинок.

Ми сьогодні будемо багато працювати з LEGO.

Візьміть свої цеглинки, будь ласка. Промовляючи слова привітання, я пропоную вам паралельно викласти з них квіточку. Для цього об'єднайтеся, будь ласка, у пари.

(Діти утворюють пари за принципом «перший-другий».)

Вітаючись, учні піднімають цеглинку відповідного кольору і викладають квіточку за власним задумом. (Діти домовляються про відповідний колір цеглинки.)

- Доброго ранку, небо голубе!(голуба цеглинка)
- Доброго ранку, сонце золоте!(жовта цеглинка)
- Доброго ранку квітучій землі!(зелена...)
- Доброго ранку родючій землі!(синя...)
- Доброго ранку вам і тобі!(оранжева...)
- Доброго ранку мені!(червона...)

Теоретична основа майстер-класу

- Чудові квіти ви створили, діти. І всі різні. Хочу вам сказати, що ви не просто так викладали квіточки з LEGO. Зараз ми з вами вивчимо вірш Уляни Кравченко. який так і називається – «Квіти». Але спочатку скажіть, що ви знаєте про Улянну Кравченко?(Відповіді дітей.)
- Так, дійсно, ім'я Уляни Кравченко носить наша школа. І саме сьогодні їй виповнилося б 160 років. Вона працювала вчителькою у нашому містечку Бібрка і сусідньому селі Стоки. А також була поетесою. Багато віршів Уляна Кравченко написала і для дітей. У неї було ще одне захоплення: квіти. Це була її велика любов. Тому сьогодні ми вивчимо уривок із вірша Уляни Кравченко «Квіти». І допоможуть нам у цьому наші цеглинки LEGO.

Практична основа майстер-класу

Вивчення уривка вірша Уляни Кравченко «Квіти»

План

1. Читання та аналіз вірша.
2. Словникова робота.
3. Вивчення вірша .
4. Рефлексія.

– Послухайте, діти, цей вірш.(Читаю вірш.)

Квіти! О, вітайте, квіти,

Ви весни найкращі квіти!

По снігах і хуртовині мир віщуєте людині.

Ледве вкрили ви леваду,

Серденько найшло розраду.

– Про що цей вірш? (Відповіді дітей.)

– Про яку пору року йдеться? (Відповіді дітей.)

– А чи всі слова у цьому вірші вам зрозумілі?

– Що означає слово «віщувати»? (Пророкувати, передбачати, що буде у майбутньому.)

– А слово «левада»? (Лука, невеличкий лісок.)

– А що означає слово «розрада»? (Це такий стан, коли ми відчуваємо радість, задоволення, спокій.)

Діти, ми вже не вперше вивчаємо вірш за допомогою цеглинок LEGO. Давайте розкажем нашим гостям алгоритм роботи з віршем. (Пропозиції дітей.)

- Так, ми повинні до кожного рядка вірша дібрати цеглинку відповідного кольору. Як ми це будемо робити? Так, за допомогою асоціацій. (Читаю кожен рядок вірша. Діти обирають цеглинку відповідного кольору.)
- Квіти! О, вітайте, квіти,
- Які ви знаєте перші весняні квіти? Якого вони кольору? Чому ви обрали голубу цеглинку? (Це колір проліски, фіалки.)
- Ви весни найкращі квіти!
- Про яку пору йдеться? Які ознаки весни? Так, сонечко починає пригрівати, стає тепліше. То яку цеглинку візьмемо? (Жовту. Колір сонечка.)
- По снігах і хуртовині
- Пригадуйте, яким кольором ви малювали сніг? То яку цеглинку візьмемо? (Синю.)
- Мир віщуємо людині.
- Мир – це спокій на душі, тепло. А який колір є теплим? (Оранжевий.)
- Ледве вкрили ви леваду.
- Якого кольору левада? Так, це колір трави, першої зелені. То яка цеглинка нам тут стане у пригоді? (Зелена.)
Серденько нашло розраду

- З яким кольором у вас асоціюється серце? Пригадайте, які валентинки ви дарували один одному. То який колір в нас залишився? (Червоний.)

(Маємо бути готові до того, що діти можуть мати різні думки щодо вибору кольору цеглинок. Вчимо їх домовлятися між собою.)

- А зараз приступаємо до вивчення вірша.

Проговорюючи кожен рядок вірша, беремо цеглинку відповідного кольору і накладаємо одну на одну у вигляді вежі, стараючись запам'ятати кольори у даній послідовності, пригадуючи асоціації. Розкладаємо «вежу». Повторюємо кілька разів. Як правило, на четвертий-п'ятий раз діти вивчають вірш напам'ять.

– Діточки, ви дуже уважно і зосереджено працювали і вивчили віршик. Я пишаюся вами. Та, напевно, ви трохи втомилися. Тож давайте відпочинемо. Візьміть у руки цеглинку будь-якого кольору і сядьте у колі спиною один за одним. Пропоную вам зараз закрити оченята, а я ввімкну красиву мелодію. Пригадайте, яка квіточка поставала у вашій уяві, коли ви вивчали вірш, і намалюйте її на спині свого друга цеглинкою LEGO. Але малюйте не просто квітку, а процес її росту: спочатку корінчик, потім уявіть як проростає стебельце, листочки і ,накінець, квітка.

Після масажу пропоную дітям , сидячи на килимі, поставити один одному запитання про те, що нового вони дізналися сьогодні, які емоції пережили. Діти спілкуються у парах, висловлюючи свої судження.

Майстер-клас

Тема. Mind Maps як технологія креативності.

Практична робота. Складання ментальної карти за темою «Спільнота» інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Забезпечення роботи майстер-класу. Ватман, клей, кольоровий папір, ножиці, маркери, комп'ютер, проектор, кольорові конверти, цеглинки LEGO.

Структура майстер-класу

I етап (теоретичний)

Мета. Знайомство з технологією складання ментальних карт; передача особистого досвіду у складанні ментальних карт на уроках в початковій школі.

Завдання. Поділитися з колегами досвідом зі складання ментальних карт як технології креативності.

Форма проведення.Лекція.

II етап (практичний)

Мета. Демонстрація технології складання ментальної карти з теми «Спільнота» інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Завдання. Створити ментальну карту з теми «Спільнота» інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Форма проведення. Практичне заняття.

Вид майстер-класу. Спільна робота вчителя та колег.

Теоретична основа майстер-класу

–Вітаю на зустрічі, колеги. Хочу з вами поділитися своєю педагогічною майстерністю. Як відомо, кількість інформації у світі подвоюється кожні десять років. Тому потрібно вміти її опрацювати і швидко запам'ятовувати.

Новий Державний стандарт вимагає, щоб учень міг сам порушувати проблему і розв'язувати її, знати, для чого він вчиться, вміти працювати з інформацією. Як же навчити цьому школяра?

Очевидно, що для вирішення цих завдань потрібні нові способи і прийоми роботи з інформацією.

Я хочу поговорити з вами про технологію способу організації процесу творчого мислення за допомогою схем, заснованих на асоціативних зв'язках.

Асоціації – це висловлювання думок, почуттів, мрій. Якщо вашим учням набридло постійне заучування інформації, спробуйте зайнятися з ними складанням ментальних карт. Це весело і цікаво.

Інтелект-карти, ментальні карти, карти розуму, карти пам'яті, Mind Maps – це унікальна технологія роботи з інформацією, заснована на асоціативних зв'язках. Автор методу Тоні Бьюзер – відомий англійський лектор, консультант з питань інтелекту.

Цікаво те, що при складанні ментальних карт працюють обидві півкулі головного мозку: ліва, яка відповідає за логіку, і права, яка відповідає за образи. Обидві півкулі працюють від асоціацій до логіки і навпаки. В цьому і є перевага складання ментальних карт.

А зараз я пропоную вам взяти участь у майстер-класі складання ментальних карт як технології креативності.

Отже, переглянемо етапи створення ментальної карти.

На 1 етапі, який називається «Ідея», учитель з учнями обирає тему ментальної карти і створює центральний образ на папері.

(Демонструю на дошці.)

2 етап – «Мозкова атака». Це етап виверження асоціацій, які виникають під час релаксу. (Прикріплюю стрілочку від слова «Ідея» до слова «Асоціації»)

3 етап – «Редакція». На цьому етапі обираємо базові ідеї і так наша карта поступово розширюється.

(Прикріплюю кілька листочків з написами «Підідея» за допомогою стрілочок від слова «Ідея».)

Бажано використовувати різноманітне оформлення: шрифти, стрілки, позначки, кольори тощо.

4 етап – «Інкубація». Він спрямований на те, щоб підійти до підсумкового рішення. На цьому етапі моєю улюбленою формою роботи є така вправа як «Кубування».

Пропоную вам переглянути ментальну карту, складену учнями 2 класу.

Ми з учнями недавно почали вчитися створювати ментальні карти, але це вже стало їхньою улюбленою формою роботи.

Практична основа майстер-класу

Створення ментальної карти з теми «Спільнота» інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

План

1. Організаційний момент.
2. Об'єднання у групи за ключовим словом.
3. Пригадування правил роботи в групі.
4. Релакс.
5. Рефлексія.

– Для роботи нам знадобляться: ватман, клей, папір, маркери.

– Щоб стати справжньою спільнотою, треба докласти чимало зусиль.

Зараз я пропоную вам вибрати одну із новорічних кульок і прочитати ключове слово.

(«Сім'я, «Клас», «Україна».)

Отже, об'єднайтесь у групи за ключовим словом.

1 група – спільнота «Сім'я»;

2 група – спільнота «Клас»;

3 група – спільнота «Україна».

Займіть свої місця. Виберіть капітана групи.

– Пригадайте правила роботи в групі. (На екрані висвітлюються правила роботи в групі.)

А зараз пропоную вам зайняти зручне положення, закрити очі, розслабити тіло. Уявіть собі, що ви летите на повітряній кулі над нашою рідною землею, а внизу пропливають вкриті сніговою ковдрою поля, ліси, гори. До вас долинають ледь чутні мелодії чарівних колядок. Ви відчуваєте запах різдвяної куті.

(Ледь чутно лунає колядка «Тиха ніч».)

– Ваші асоціації.

(Відповіді представників кожної спільноти.)

– А зараз пропоную вам скласти асоціативний ряд до вашого ключового слова. Приклейте стрілочку від слова "ідеї" і напишіть свої асоціації.

Які виникли у вас асоціації?

(Представники кожної групи зачитують свої асоціації.)

– Молодці, у вас був океан ідей.

А зараз пропоную вам відкрити червоний конверт. Прочитайте запитання, що є у цьому конверті.

(Що об'єднує людей у спільноту «сім'я» («клас», «Україна»?)

Приєднайте стрілочку від слова «ідеї» до свого запитання, приклейте слова-відповіді. Доповніть своїми варіантами.

·спільнота «сім'я»(праця, дім, взаємодопомога, традиції, св'ята, їжа, турбота, відпочинок);

·спільнота «клас»(інтереси, спільні справи, вік, екскурсії, проекти, приміщення, ігри, свята, взаємоповага);

·спільнота «Україна»(мова, територія, звичаї, їжа, природа, Конституція)

– А зараз озвучте свої відповіді.

Молодці!

– Наступний етап нашої роботи: подивіться, будь ласка, на екран і прочитайте запитання, встановлюючи межі слів.

(На екрані виведено речення «Що я можу зробити для спільної справи?»)

Молодці! Це і буде наша наступна гілка. Візьміть зелений конверт і виберіть ті відповіді, які ви вважаєте правильними.

·спільнота «сім'я» (помити посуд, прибрати, вивчити уроки, порозкидати речі, побавитись з молодшим братиком);

·спільнота «клас» (прибрати робоче місце, полити квіти, бути ввічливим, придумувати прізвиська, смітити у класі, поводитись спокійно придумати цікаву гру);

·спільнота «Україна» (посадити дерево, сортувати сміття, берегти традиції, дотримуватись правил поведінки у громадських місцях, вживати слова-паразити).

Приєднайте наступну гілку за допомогою стрілок та ваших відповідей.

Яку кількість правильних відповідей ви обрали? Побудуйте пірамідку з LEGO-цеглинок за кількістю правильних відповідей.

Супер!

- Для того, щоб визначити наступну гілку, вам потрібно прочитати слово, вставивши пропущені голосні звуки.

(Слово висвітлюється на екрані.)

З-К-Н-__

- Чи може існувати спільнота без законів і правил? А це і є права і обов'язки членів спільноти.

Попрацюйте у групах. Відкрийте оранжевий конверт і посортуйте обов'язки і права членів своєї спільноти.

·спільнота «сім'я» (мити посуд, робити уроки, гратися, готувати їжу, працювати, ходити в школу, відпочивати);

·спільнота «клас» (користуватися підручниками, вчитися у комфортному класі, гратись спільними іграшками, брати участь у класних заходах, берегти класне майно, дотримуватись порядку на робочому місці, поважати один одного);

·спільнота «Україна» (навчатися, працювати, лікуватися, відпочивати, вільно висловлюватися, життя, свобода, берегти природу, шанувати державні

символи, дотримуватися Конституції України).

– Підведемо підсумки за допомогою правил кубування.

Спільнота «сім'я» – ОПИШІТЬ свою сім'ю; ВСТАНОВІТЬ АСОЦІАЦІЇ зі словом «дім».

Спільнота «клас» – ПОРІВНЯЙТЕ кількість правильних і неправильних відповідей з теми «Що я можу зробити для спільної справи?»; ПРОАНАЛІЗУЙТЕ роботу вашої групи.

Спільнота «Україна» – де ви можете ЗАСТОСУВАТИ отриману інформацію? ПОМІРКУЙТЕ, добре це чи погано, що ви знаєте таку кількість інформації про права і обов'язки громадян?

–А тепер презентуйте ваші ментальні карти.

(Капітани кожної групи прикріплюють свої інтелект-карти на дошку.)

–Ви проявили творчість у складанні ментальних карт.

Особисто мені ця технологія допомагає виявити творчі здібності учнів. Мені було приємно з вами працювати, а вам? Щоб дати відповідь на це запитання, візьміть голубий конверт. Якщо ви дізналися багато нового, оберіть різдвяну зірочку, якщо вам було щось знайоме – снігову кульку.

На згадку про нашу сьогоднішню зустріч я хочу подарувати вам буклети про створення ментальних карт.

Дякую вам за співпрацю!

ВИСНОВКИ

Отож, учитель в інтерактивному навчанні виступає організатором процесу навчання, консультантом, який ніколи не «замикає» на-зчальний процес на собі. Головними в процесі навчання є зв'язки між здобувачами освіти, їх взаємодія та співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе відповідальність за результати навчання.

У початковій школі раніше за інших почали вивчати проблеми активізації навчання. Було встановлено, що маленькі діти найкраще вчаться, якщо залучені до активної діяльності. Учителі початкових класів розуміють, що маленькі діти не можуть довго концентрувати увагу, так само як зберігати одне й те саме положення тіла. Їх здатність сидіти не рухаючись є обмеженою. Для того, щоб компенсувати їм певну нерухомість під час навчання, треба підтримувати активність дітей, а також забезпечувати їм можливість рухатися. Китайський філософ Конфуцій більше ніж 2 400 років тому сказав: «Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я пам'ятаю. Те, що я роблю, я розумію». Ці три прості твердження обґрунтовують потребу людини в активному навчанні. Дещо змінивши слова китайського філософа, можна сформулювати кредо інтерактивного навчання: «Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю. Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти. Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / Дичківська І. М. – К. : Академвидав, 2004.– 352 с. (Альма-матер).
2. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи [упорядник О. В. Стребна, А. О. Соценко]. – Х. : Основа, 2006. – 176 с.
3. Інтерактивні технології навчання у початкових класах [авт.-упор. І. І. Дівакова]. – Тернопіль : Мандрівець, 2007 . – 180 с.
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А. С. К. 2006.